

Wychowanie poprzez sport – na przykładzie łódzkiego projektu „Jestem fair”

PRACOWNIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO I ZDROWOTNEGO
WYDZIAŁ NAUK O WYCHOWANIU UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO

JOLANTA KOWALSKA

Łódzcy kibice piłki nożnej a idea fair play

Łódź jest specyficznym miastem, w którym „prawdziwi kibice” roszczą sobie prawo do zagarniania przestrzeni publicznej, dzieląc miasto na dwie strefy wpływów: ŁKS i Widzewa. Dodatkowo kibice Widzewa mają swoje fan-kluby nie tylko na terenie łódzkiego, ale i w innych województwach, „walcząc” o wpływy np. w Żyrardowie z kibicami Legii Warszawa. Zaznaczają to odpowiednimi napisami na murach nazywając siebie wzajemnie „Żydami” (traktując jako inwektywę). W wielu miastach, w tym w Łodzi, zaszczyty historyczne, dotyczące na przykład konfliktów o podłożu kulturowym, nie zostały do końca zatarte, a często nadal się pogłębiają. Choć owi „prawdziwi kibice” nie znają dokładnie tych historycznych zależności i działają stereotypowo, to jednak wciąż odwołują się do tych zamierzonych podziałów.

Wobec wielu zagrożeń współczesnego sportu, a jednocześnie jego przemożnego wpływu na młodzież, zarówno pozytywnego, jak i negatywnego, kategoria fair play staje się główną postulowaną dewizą wszystkich imprez sportowych. Czysta gra, w praktyce sportowej, jak i w innych przejawach życia, polega na respektowaniu zasad. Nie chodzi tu tylko o postępowanie zgodne z punktami obowiązującego regulaminu, ale także o przestrzeganie zbioru norm ukształtowanych przez tradycję, sumienie i moralność. Kodeks ten nie jest nigdzie zapisany i nie jest do końca określony, stanowi częścią moralnej strony osobowości – jeśli zostanie utrwalony w momencie kształtowania się młodego człowieka, jest szansa, że te niepisane zasady nie będą wypaczone przez grupy rówieśnicze, w tym przez chuliganów stadionowych¹.

Założenia projektu pilotażowego „Jestem fair”

Mając na uwadze powyższe i kierując się chęcią efektywnej promocji pozytywnych zachowań w sporcie i życiu, w roku szkolnym 2009/2010 wdrożono na terenie

Łodzi pilotażowy projekt „Jestem fair”. Twórcy programu zrealizowali jego założenia poprzez, między innymi, prowadzone przez studentów zajęcia warsztatowe w trakcie godzin wychowawczych lub lekcji wychowania fizycznego w trzech szkołach w Łodzi; organizację przez studentów turnieju piłkarskiego dla uczestników zajęć warsztatowych; konkurs na najlepszy kulturalny doping oraz spotkania z piłkarzami i ekspertami².

OGólnym celem projektu było propagowanie idei fair play w sporcie, na stadionie i w życiu, jako edukacyjnego elementu zwalczania rasizmu, ksenofobii i antysemityzmu oraz upowszechnianie postawy większego zrozumienia dla innych kultur i wyznań, większej tolerancji. Działania dotyczyły dzieci kończących szkołę podstawową, mieszkających w Łodzi – w okolicy stadionów ŁKS i Widzewa oraz w Śródmieściu.

Drugim, poznawczym założeniem programu było przeprowadzenie dwukrotnych badań, przed jego realizacją i po niej. Ich celem było sprawdzenie, czy praca podjęta na rzecz edukacji dzieci, poprzez ideę fair play, może w większym stopniu uświadamiać zasadność jej propagowania na stadionach – w walce z chuligaństwem stadionowym i jego przejawami: rasizmem, antysemityzmem, nietolerancją – jak i w codziennym życiu?

Natomiast praktycznie program miał wskazać metody pracy w procesie edukacji dzieci i młodzieży poprzez propagowanie idei fair play w pracy szkolnej i w przeciwdziałaniu chuligaństwu na stadionach.

Przeprowadzono badania metodą eksperymentu pedagogicznego za pomocą kwestionariusza-ankiety pod tytułem: *Fair play w sporcie i w życiu* oraz testu sytuacyjnego. Łącznie (dwukrotnie) przebadano około stu pięćdziesięciu uczniów klas szóstych z czterech szkół podstawowych.

Na podstawie wyników³ stwierdzono, że uczniowie w szkołach znajdujących się przy obiektach obu łódzkich klubów wiedzy, bądź uświadamiali sobie w toku zajęć, dlaczego należałoby się stosować do zasad fair play, tak w kibicowaniu, jak i w życiu codziennym. Jednak zakorzenione w środowisku

stereotypy nakazujące niechęć do drugiej drużyny nie pozwalały im odnieść tej wiedzy do własnej osoby. Jednak niektóre dzieci zdawały sobie sprawę z rangi zasad fair play. I choć nie zawsze poprawnie je definiowały i rozumiały, same próbowały kierować się nimi w życiu.

Osiągnięte wyniki badań pozwoliły wnioskować, że wspieranie pozytywnych zachowań w sporcie, na trybunach i w życiu nie powinno odbywać się sporadycznie. Należałoby natomiast wypracować model edukacji ciągłej. Ważnym spoiwem konsolidującym społecznie młodzież byłoby wykorzystanie autorytetu sportowców.

Współpraca wielu instytucji przy realizacji projektu „Jestem fair” pokazała, że sprzyja ona osiągnięciu i realizacji celu, jednak wciąż najważniejszym pozostaje współdziałanie pomiędzy nauczycielami a rodzicami uczniów. Zatem szczególnie istotnym zagadnieniem – poza wsparciem z zewnątrz – wydaje się być odpowiednie motywowanie wychowawców i nauczycieli oraz ich szkolenie w zakresie wdrażania nowych metod pracy i wykorzystywania dostępnych narzędzi edukacyjnych. Idea fair play okazuje się więc być nosną, atrakcyjną i skuteczną.

I edycja projektu – wdrożenie w łódzkich gimnazjach

Uwzględniając wnioski wynikające z projektu pilotażowego, na podstawie porozumienia podpisanego 28 stycznia 2011 roku pomiędzy Uniwersytetem Łódzkim, Urzędem Miasta Łodzi, Ministerstwem Sportu i Turystyki oraz Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, rozpoczęto w łódzkich gimnazjach realizację projektu „Jestem fair”. Współpartnerami projektu zostali: Polski Komitet Olimpijski, Łódzki Klub Sportowy, RTS Widzew, Komenda Miejska Policji w Łodzi, Straż Miejska w Łodzi, Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ”, Stowarzyszenie „Czerwona Kartka Rasizmowi”, Centrum Zajęć Pozalekcyjnych nr 1 w Łodzi, TVP Łódź, TV Toya i portal internetowy „Dzieci w Łodzi”.

Wykład dla nauczycieli prowadzony przez przedstawiciela Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ”

Zwycięska flaga „Fair play” łódzkich kibiców, przygotowana przez uczniów Gimnazjum Specjalnego nr 68 (dla niewidzących i niedowidzących)

Zainteresowanie edukacyjnym potencjałem idei *fair play* przekroczyło najśmielsze oczekiwania. Do projektu przystąpiły 42 placówki (33 gimnazja publiczne, 8 szkół specjalnych i Ochotniczy Hufiec Pracy) oraz 104 nauczycieli. Konkursowe projekty edukacyjne w szkołach zrealizowało 25 gimnazjów.

Pierwszym etapem programu było zorganizowanie w lutym 2011 roku konferencji i warsztatów dla nauczycieli wychowania fizycznego i pedagogów ze wszystkich gimnazjów publicznych i specjalnych, z udziałem łącznie 110 uczestników. Następnie w marcu wśród uczniów gimnazjów zgłoszonych do projektu przeprowadzono pierwsze badania dotyczące świadomości zasad *fair play* w sporcie i w życiu. Powtórne badanie odbyło się w listopadzie, po przeprowadzeniu części edukacyjnej projektu.

Została ona zapoczątkowana marcowym spotkaniem piłkarzy ŁKS i Widzewa oraz czołowych łódzkich sportowców i olimpijczyków z uczniami. Towarzyszyły mu konkurencje sprawnościowe dla młodzieży oraz konkurs na stworzenie flagi „Fair play”. Wybrana przez sportowców flaga została zaprezentowana na stadionie Widzewa. Towarzyszyła też wszystkim rozgrywanym w tym czasie w Łodzi masowym imprezom sportowym. W spotkaniu uczestniczyło po pięciu zawodników z obu klubów piłkarskich, ponadto pierwszoligowe koszykarki z Widzewa i ŁKS Siemens AGD, lekkoatleci oraz rugbiści Budowlanych Łódź – czołowej drużyny polskiej Ekstraligi rugby – wicemistrza Polski w 2011 roku.

Równolegle od marca do czerwca w zgłoszonych szkołach trwała realizacja projektów konkursowych. Ocenie podlegało: przygotowanie i przeprowadzenie warsztatu poświęconego tolerancji, rasizmowi i antysemi-

tyzmowi oraz warsztatu na temat idei *fair play* w sporcie i w życiu; zorganizowanie i zrealizowanie wewnątrzszkolnego turnieju sportowego, połączonego z konkursem kibicowania *fair* oraz wyborem sportowca *fair play* i, na koniec, zorganizowanie wystawy szkolnej poświęconej projektowi.

21 czerwca 2011 roku nastąpiło ogłoszenie wyników konkursu i nagrodzenie zwycięskich uczniów, nauczycieli oraz szkół (pięć jednostek, w tym jedna specjalna). Dodatkową nagrodą dla zwycięskich szkół była jednodniowa wycieczka do Warszawy połączona ze zwiedzaniem stadionu Legii Warszawa, Polskiego Komitetu Olimpijskiego i Muzeum Sportu.

Oczywiście, program obfitował także w zajęcia strictly sportowe, między innymi bieg sztafetowy na obiektach AZS Łódź dla dzieci z 23 zgłoszonych gimnazjów, połączony z konkursem na kibicowanie *fair*, czy też Międzynarodowy Turniej „Jestem *fair*” – z udziałem uczniów zwycięskich szkół, klas dwujęzycznych z językiem niemieckim i uczniów ze szkoły Greg City Academy w Londynie.

Projekt podsumuje wydanie monografii z wynikami badań na temat jego realizacji.

Wnioski

Szkoląc pedagogów i nauczycieli pokazujemy szkołom skuteczne narzędzie. Wychowanie poprzez sport – z zastosowaniem metod aktywizujących: warsztatów przekazujących wiedzę, angażowanie autorytetu sportowców, wzmocnienie pozytywnych zachowań dzięki propagowaniu idei *fair play* – może stanowić dogodną drogę do rozwiązywania problemów społecznych. Uczniowie mogą poprawiać swoje kompetencje w komunikacji, uczyć się szacunku dla innych osób i zdobyć wiedzę o ich

prawach. Stają się świadomi roli, jaką odgrywają podczas kulturalnego kibicowania w trakcie rozgrywek sportowych, utrwalać tolerancyjną postawę wobec innych kultur i religii. Uczestnictwo w takim procesie zmienia podejście do konfliktów i wytwarza nawyk rozwiązywania nieporozumień poprzez dialog.

Szkoły są otwarte na nowe podejście do edukacji poprzez sport, lecz potrzebują precyzyjnych praktycznych porad, jak wdrażać zmiany. Stąd narodziła się idea zorganizowania konferencji i szkolenia, pozwalających na wymianę doświadczeń z partnerami z zagranicy, dostarczających praktycznych porad środowisku szkolnemu i akademickiemu, jak można wdrażać ideę *fair play* w szkołach⁴.

W lutym 2012 roku ogłoszona została druga edycja projektu „Jestem *fair*”

PRZYPISY

¹ Zofia Żukowska: *Edukacja olimpijska młodzieży. Tradycje – teraźniejszość – perspektywy*. W: *Fair play. Sport. Edukacja*, red. Zofia Żukowska, Warszawa, Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej, 1996.

² Arkadiusz Kaźmierczak, Jolanta E. Kowalska: *Edukacja olimpijska i jej innowacyjna forma kształcenia studentów pedagogiki Uniwersytetu Łódzkiego*. W: *Innowacje w edukacji akademickiej*, red. Jacek Piekarski, Danuta Urbaniak-Zajac, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2010.

³ Jolanta E. Kowalska, Arkadiusz Kaźmierczak: *Zasada fair play jako wartość wychowawcza w edukacji szkolnej i w przeciwdziałaniu chuligaństwu na stadionach. Raport z badań projektu pilotażowego „Jestem *fair*” realizowanego w łódzkich szkołach*, Warszawa, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, 2010.

⁴ Wszelkie informacje na temat projektu można znaleźć na stronie www.uml.lodz.pl – zakładka „Edukacja”, folder – „Projekt «Jestem *fair*»”.

